

KARADENİZ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ PARLAMENTER ASAMBLESİ
KEİPA

ULUSLARARASI SEKRETERYA

Doc.: GA53/EC52/REP/19/tr

KEİPA GENEL KURULUNUN ELLİ ÜÇÜNCÜ OTURUMU

EKONOMİ, TİCARET, TEKNOLOJİ VE ÇEVRE İŞLERİ KOMİSYONU

RAPOR*

«YEŞİL EKONOMİ, MAVİ KALKINMA»

Raportör: Sn. George Gabriel VISAN, Komisyon Başkan Yardımcısı (Romanya)

* *Metin, Ekonomi, Ticaret, Teknoloji ve Çevre İşleri Komisyonu'nun 15 Mayıs 2019 tarihinde Batum'da gerçekleştirilen Elli İkinci Toplantısı'nda müzakere edilmiş ve 20 Haziran 2019 tarihinde Bakü'de gerçekleştirilen Genel Kurulun Eli Üçüncü Oturumunda kabul edilmiştir.*

I. GİRİŞ

1. Modern teknolojik ilerleme, insanların refahını arttırmayı ve dolayısıyla da dünyanın Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'sını (GSYİH) arttırmayı amaçlamaktadır. Son 25 yılda küresel GSYİH dört kat artarak, yüz milyonlarca insanın mal varlığının artmasına neden olmuştur. Bu sonuçta kısmen modern teknolojilerin gelişiminin payı olmakla birlikte, aynı gelişim doğal kaynakların tükenmesine, ekosistemin bozulmasına ve aşağıda örnekleri verildiği üzere ekolojik durumun keskin bir şekilde kötüye gitmesine neden olmuştur: tatlı su kaynaklarının azalması ve gıda ürünleri kıtlığının artması, iklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin ve ormanların azalması, deniz ekosistemlerinin sürdürülemez şekilde kullanımı ve çok daha fazlası.
2. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'nın (OECD) projeksiyonlarına göre, 2050 yılına kadar (2000 yılı ile kıyaslandığında), dünyadaki hayvan ve bitki türleri, modern üretim ve tüketim seviyelerinin bir sonucu olarak, % 61-72 oranında azalacak olup, 7,5 milyon kilometrekare'lik doğal koruma alanı da geri dönülemez bir şekilde etkilenecektir. Küresel Ayak İzi Ağı (GFN) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, 2018 yılında Gezegenin bir yıllık kaynakları (Dünya'nın yeniden üretebileceği yenilenebilir kaynakların toplam miktarı) sadece 7 ay içerisinde tamamen tüketilmiştir.
3. Mevcut ekonomik büyümenin, doğal kaynakların çıkarılmasına güçlü şekile bağımlılığının devam etmesi iklim değişikliğini, yeri doldurulamaz kaynakların rezervlerinde azalmaları ve gelecekte insan sağlığını etkileyebilecek şekilde çevresel bozulmaları tetiklemektedir. Bütün bunlar, daha fazla ekonomik kalkınma olanaklarını önemli ölçüde sınırlandırmakta ve ekonomik kalkınma hızını yavaşlatmaksızın insanlığa zarar verilmesini ve doğal kaynakların yok edilmesini azaltabilecek yeni yaklaşımlar, kavramlar ve teknolojilerin geliştirilmesi ihtiyacına yol açmaktadır.
4. Son birkaç on yıldır dünyada yaşanan hızlı değişimler göz önüne alındığında, su kaynaklarının ekonomik kullanımı ve çevrenin korunması gündemi meşgul eden bir konu hale gelmiş olup, dünya ülkeleri, yaşam kalitesinden ödün vermeksizin çevresel etkinin azaltılması görevi ile karşı karşıya kalmışlardır. Çevre ve deniz ürünleri yetiştiriciliği sorunları ekonomi bilimi ile entegre hale gelmiş olup, ekonomide yeşil ekonomi ve mavi kalkınma gibi yeni yönelimler oluşmaktadır.
5. KEİPA mevcut bölgesel mekanizmaların etkin kullanımının, çevre koruma ve deniz kaynaklarının korunması alanlarında gerçekleştirilen işbirliğinin etkinliğinin iyileştirilmesi yönünde bir adım olabileceği görüşündedir. Asamble, bölgedeki çevre sorunlarını göz önünde bulundurduğunda, parlamenter açıdan yasal bir çerçevenin oluşturulması ve çevre standartlarının uyumlaştırılması konularına özel önem atfetmektedir.
6. KEİPA, faaliyetleri süresince, çevre koruma ve deniz kaynaklarının korunması ile ilgili konuları ele almıştır. Asamble, bu bağlamda, aşağıdaki konularda bir dizi Tavsiye Kararı'nı kabul etmiş bulunmaktadır. Bahsi geçen tavsiye kararları arasında, 5/1994 sayılı "Karadeniz Çevre Sağlığı" başlıklı Tavsiye Kararı, 49/2001 sayılı "Karadenizde Çevrenin Korunması: Yeni Güçlükler" başlıklı Tavsiye Kararı, 81/2005 sayılı "KEİ Üye Devletlerinde Çevresel Sorunların Çözümlerinin Ekonomik Yönleri" başlıklı Tavsiye Kararı, 94/2007 sayılı "KEİ Üye Devletlerinde Balıkçılığın Durumu ve Perspektifi" başlıklı Tavsiye Kararı, 111/2009 sayılı "Karadeniz Bölgesinde Su Kaynaklarının Kullanımı" başlıklı Tavsiye Kararı, ve 117/2010 sayılı "Karadeniz Bölgesinde Deniz Ortamının Durumu" başlıklı Tavsiye Kararı bulunmaktadır.
7. 1996 yılında KEİPA, Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi ile birlikte, 24 ülkeden gelen milletvekillerinin, bölgesel ve uluslararası kuruluşların temsilcileri ve yanı sıra uluslararası uzmanların katılımıyla, Karadeniz ortamının korunmasına yönelik parlamentolar arası bir

konferans düzenlemiştir. Konferans kapsamında, uluslararası işbirliğine ve Karadeniz ortamını koruma çabalarına yönelik acil ihtiyacın vurgulandığı bir Sonuç Bildirgesi kabul edilmiştir.

8. 2 Nisan 2019 tarihinde KEİPA ve Baltık Denizi Parlamenter Konferansı'nın (BDPK) Daimi Komiteleri'nin "Okyanuslarımızın ve Deniz Ortamımızın Korunması" başlıklı Ortak Toplantısı İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, deniz kaynaklarının korunması ve kullanımına ilişkin kurumsal ve yasal çerçevenin daha da güçlendirilmesi ve bu yönde işbirliğine yönelik yeni mekanizmaların araştırılması konularında müzakerelerde bulunmuşlardır. Toplantıya 15 ülkeden milletvekilleri, Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Komisyonu Daimi Sekreteryası'nın, Baltık Denizi'nin Deniz Ortamının Korunması Komisyonu'nun ve yanı sıra Türkiye Deniz Araştırmaları Vakfı'nın temsilcileri katılmıştır.
9. İşbu Rapor'da, Azerbaycan, Bulgaristan, Yunanistan, Rusya, Türkiye ve Ukrayna ulusal delegasyonlarından sağlanan bilgiler ve ilaveten araştırma çalışmalarının verileri ve uzmanlaşmış BM kurumlarından, AB kurumlarından ve yanı sıra Karadeniz Komisyonundan ve KEİ'den gelen belgeler dahil olmak üzere ilgili uluslararası kuruluşların raporlarından gelen veriler kullanılmıştır.

II. YEŞİL EKONOMİ

10. Birleşmiş Milletler Çevre Programı'na (BMÇP) göre, yeşil ekonomi kavramı, insanların refahını artırıp, sosyal eşitliği sağlamada netice vermekle birlikte, çevre üzerindeki olumsuz etkilerin önemli ölçüde azaltıldığı bir ekonomi olarak tanımlanmaktadır. Yeşil ekonomi, çevreye verilen zararın en az düzeyde olduğu, toplumların menfaatlerinin gözetildiği ve kaynakların verimli şekilde kullanıldığı bir düşük karbon ekonomisidir.
11. Yeşil ekonomi konsepti, 2012 yılında Rio de Janeiro, Brezilya'da gerçekleştirilen ve ana teması Sürdürülebilir Kalkınma ve Yoksulluğun Azaltılması bağlamında Yeşil Ekonomi olan Birleşmiş Milletler RIO +20 Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nda uluslararası kabul görmüştür. "Arzu Ettiğimiz Gelecek" başlıklı Sonuç Belgesi'nde, "her ülkenin elinde sürdürülebilir kalkınmayı başarabileceği farklı yaklaşımlar, vizyonlar, modeller ve araçlar olduğu" (56. paragraf) belirtilmekte ve yeşil ekonominin sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında önemli bir araç olduğu vurgulanmaktadır. Bu belgede ayrıca, yeşil ekonomiye geçiş sırasında, her ülkenin sürdürülebilir kalkınmaya giden yolu bağımsız olarak seçtiği belirtilmektedir.
12. Bugün, yeşil ekonomi, Birleşmiş Milletler (BM) Örgütü'nün 2010-2020 yılları arasında yeşil ekonominin on yılı olarak ilan etmesi ve örgütün üye ülkelerinin ekonomilerini kademeli olarak yeşil ekonomi ilkelerine yöneltmeleri ile kanıtlandığı üzere küresel ölçekli bir eğilim haline gelmektedir. Dünya Ekonomik Forumu'nun ve Bloomberg Yeni Enerji Finansmanı'nın hesaplamalarına göre, küresel ısınmanın iki santigrat derece ile sınırlandırılması amacıyla temiz enerjiye 2020 yılına kadar yapılacak olan yatırımların hacmi yıllık 500 milyar dolara çıkacaktır. Yine bazı tahminlere göre sadece çevre dostu ekipmanlara ilişkin küresel pazar 2025 yılı itibariyle yaklaşık 6 trilyon A.B.D. Doları tutarında bir büyüklüğe ulaşacaktır, ki bu tutar yeşil ekonominin yıllık ortalama büyüme miktarının % 30'undan fazlasına ve yeşil ekonominin dünyanın Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'sına (GSYİH) olan katkısında % 6-7 oranında bir artışa karşılık gelmektedir. 2020 yılı itibariyle, çevre dostu teknolojilere ilişkin küresel pazar hacminin neredeyse iki katına çıkacağı (düşük karbonlu teknolojilere ilişkin pazar hacminin ise üç katına çıkacağı öngörülmektedir), ilgili sektörlerde çalışan kişi sayısının dört kat artacağı ve yeşil ekonominin dünyanın GSYİH'sına olan katkısının ise en az %5 oranında artacağı beklenmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) raporuna göre, yeşil ekonomiye geçiş ve küresel ısınmanın iki santigrat derece ile sınırlandırılması kapsamında alınan tedbirler, 2030 yılına kadar 24 milyon yeni istihdam yaratılmasına yol açacaktır. Bu da, yeşil ekonomiye geçilmesi nedeniyle işgücü piyasasında meydana gelmesi muhtemel azalmayı telafi edecektir.

13. Birleşmiş Milletler Çevre Programının Yeşil Ekonomiye İlişkin Çalışma Grubu tarafından yapılan değerlendirme, ülkelerin düşük karbonlu ekonomik büyüme modeline geçişlerinin ilk aşamasının 1,05 ila 2,59 trilyon A.B.D. Doları tutarında yatırım gerektireceğini göstermektedir. Bu ek yatırımlar, ortalama olarak, 2010-2050 yılları arasındaki dönem için dünyanın yıllık GSYİH'sının % 2'sine karşılık gelmektedir. 2050 yılına kadar olan dönemde yapılması gereken yıllık asgari yatırım tutarı 1.3 trilyon A.B.D. doları olacak ve bu rakam küresel GSYİH'nin artmasıyla birlikte artacaktır. Uluslararası Para Fonu (IMF) ayrıca küresel krizi takip eden küresel ekonomik iyileşme sırasında düşük karbonlu bir büyüme modeline geçme gereğini kaydetmiştir. Bu geçişin kolaylaştırılması amacıyla ülkelerin iklim değişikliğiyle ilgili sorunları çözebilmeleri için, belirli bir süre boyunca, yıllık 100 milyar dolar tutarına kadar önemli finansal kaynaklara sahip olacak olan küresel bir Yeşil Fon oluşturmak üzere teklifler sunulmuştur.
14. Son on yıl içerisinde, yeşil ekonomi konsepti, birçok hükümet ve hükümetlerarası kuruluş için stratejik bir öncelik haline gelmiştir. Yeşil ekonomi politikası, ülkelerin ekonomik ve sosyal faydalar (örneğin, temiz enerji teknolojilerinin tanıtılması ve enerji hizmetlerine erişimin iyileştirilmesi, daha temiz üretim yatırımları aracılığıyla kaynak verimliliğinin artırılması, ve daha sürdürülebilir tarım uygulamaları ve gelişmekte olan pazarlar aracılığıyla gıda güvenliğinin sağlanması) elde etmesine yardımcı olmaktadır. Doğal kaynakların verimli kullanılmasında ve enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesinde kaydedilen ilerleme, ithalat maliyetlerini düşürmekte, enerji güvenliğini sağlamak ve çevresel etkileri sınırlamaktadır.
15. Mart 2010 tarihinde, önümüzdeki 10 yıl için “Avrupa 2020: akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir büyüme stratejisi” başlıklı yeni bir Avrupa ekonomik kalkınma stratejisi onaylanmıştır. Hem ithal yakıtlara olan bağımlılığın hem de çevreye yönelik endişelerin azaltılması arzusu, “Strateji 20-20-20” olarak adlandırılan yeni enerji stratejisinin 2010 yılındaki Avrupa Birliği (AB) zirvesinde kabul edilmesini sağlamıştır. Bu belgeye göre, 2020 yılına kadar atmosfere salınan karbondioksit emisyonları % 20 oranında azaltılacak, yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilen enerjinin toplam enerji tüketimindeki payı %20 oranında arttırılacak ve toplam enerji tüketimi de %20 oranında azaltılacaktır. Planın uygulanmasının Avrupa Birliği'ne en az 1 trilyon Avroya mal olacağı öngörülmüştür. Bu durumda, öngörüldüğü üzere, her ailenin yıllık enerji giderleri 1.000 Avro tutarında azaltılabilecektir. AB yeşil girişiminin bir başka örneği eko-projeeksiyon veya eko-tasarım konusundaki direktifdir. Bu direktif, yüksek enerji tüketimi ile bağlantılı olarak AB ülkelerinde satılacak olan ürünlere yönelik zorunlu çevresel gereklilikleri belirlemektedir. Eko-Tasarım Direktifi, belirli bir ürünün tasarım aşamasında yapılacak değişikliklerle aşırı enerji tüketiminin olumsuz etkisinin % 80 oranına kadar önlenebileceği gerçeğini temel almaktadır. Ek olarak, direktif, enerji üretiminin iyileştirilmesi sırasında günümüzde tüketilen elektriğin %12'sinin 2020 yılına kadar tasarruf edilmesini mümkün kılacaktır. 1 Ocak 2014 tarihinde, bilimsel, teknolojik ve yenilikçi kalkınma programı AB Horizon 2020'nin uygulanmasına başlanmıştır. Bu program kapsamında küresel sorunların çözülmesi amacı doğrultusunda öncelikli olarak ele alınan alanlar yüksek performanslı teknolojilerdir (eko-, nano-, biyo- ve bilgi teknolojileri).
16. Bölgesel bir ekonomik kuruluş olarak KEİ, ekonomik büyüme, sosyal sorumluluk ve çevre koruma arasında en uygun dengenin sağlanabilmesi için sürdürülebilir kalkınma ilkesine özel önem atfetmektedir. Halihazırda, KEİ kapsamında tabiatı koruma alanındaki işbirliği, 2006 ve 2011 yıllarında KEİ Üye Devletlerinin Bakanları tarafından Bükreş'te kabul edilmiş olan Ortak Beyanname ve de 2008 yılında Kiev'de kabul edilmiş olan KEİ-AB Deklarasyonu çerçevesinde yürütülmektedir.
17. KEİ Ekonomik Gündemi: “Daha Güçlü KEİ Ortaklığı'na Doğru”, bölgenin ekonomik canlanmasına yeni bir ivme kazandıracak ortak eylemler için bir çerçeve belirleyen ve Karadeniz Enerji Piyasasının sürdürülebilir kalkınmasının sürdürülmesine, Karadeniz ortamının korunmasına ve Karadeniz Bölgesi'ndeki doğal kaynakların korunmasına özel önem atfeden bir yol haritasıdır.

Bu kapsamda ortaya konan 4. ve 5. hedeflerin yerine getirilmesini öngördüğü hedefler şunlardır: KEİ Bölgesi'nin 2050 yılına kadar temiz enerji bağlamında model bir bölgeye dönüştürülmesi vizyonunun somutlaştırılması amacına yönelik adımların kademeli olarak atılması; yenilenebilir enerji kaynaklarını, temiz teknolojileri ve enerji verimliliğini teşvik etmek amacıyla Yeşil Enerji Stratejisinin tanımlanması için üye devletler arasında işbirliğinin teşvik edilmesi; Karadeniz Bölgesinde sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlamak için üye devletlerin ekonomik ve sosyal kalkınma programlarına eko-temelli yaklaşımların dahil edilmesi; tüm büyük projelerin geliştirilmesi ve kabul edilmesi aşamalarında, uygulanabilir olduğu yerlerde stratejik çevresel etki değerlendirmelerinin kullanılması; ve KEİ Bölgesi genelinde bir korunmakta olan alanlar ağının oluşturulması ve bunların koordineli bir şekilde yönetiminin sağlanması, vb.

18. Bu bağlamda geçmişte uygulanmış olan ve halihazırda uygulanmakta olan pek çok proje arasında şunlar yer almaktadır: “KEİ Üye Devletlerinde Yeşil Ekonomi İçin Yasal Çerçeve - Bölgesel İnceleme ve Sistemler ve Beklentiler Üzerine Diyalog” (Almanya tarafından önerilmiştir), “Karadeniz Yeşileşiyor” (Yunanistan’ın KEİ Başkanlığı’nın bir girişimidir), ve “KEİ’nin Karadeniz’in deniz ortamının korunması ve rehabilitasyonu ile ilgilenen uluslararası kuruluşlarla işbirliğini güçlendirmeye yönelik olası tedbirler üzerine çalışma belgesi”, vb. Mart 2011 tarihinde, Brüksel’de, Doğu İşbirliği Platformu Ortaklığı’nın yanı sıra, Çevre Alanında Bölgesel İşbirliği Ortak Beyannamesi ve Karadeniz Ortamı İşbirliği Anlaşması Mutabakatı kabul edilmiştir.
19. 23 Nisan 2012 tarihinde Belgrad’da, “İklim Değişimi ve Yeşil Ekonomi - KEİ’nin Rio +20’ye Katkısı” başlıklı, KEİ Üye Devletleri Çevre Bakanlarının ve Delegasyonlarının Başkanlarının Ortak Belgrad Beyannamesi kabul edilmiştir. Bu beynamede, özellikle Rio Deklarasyonu ve Gündem 21 gibi uluslararası anlaşma ve belgelerin ruhu ile, bölgesel işbirliğinin önemini vurgulamaktadır. Beyanname kapsamında, ayrıca, zorlukların ve sorunların üstesinden gelinmesi için çevresel açıdan mantıklı olan mekanizmaların ve proaktif çözümlerin teşvik edilmesi amacıyla çalışılması gerektiği kaydedilmiş; Üye devletler kendi ulusal yeşil ekonomi yol haritalarını ve düşük karbon politikalarını geliştirmeleri ve bu doğrultuda alınan uygun önlemleri güçlendirmeleri konusunda teşvik edilmiş; ve ilgili politikalar, mali yenilikler, reformlar, çevresel teşvikler, çevreye zararlı sübvansiyonların kaldırılması, ekosistem mal ve hizmetlerinin değerlendirilmesi, çevresel ve ekonomik muhasebenin tanıtılması/kullanılması ve diğer gerekli önlemlerin alınması yoluyla karbon nötr ve yeşil büyümeye geçiş desteklenmiştir. Bakanlar, yeşil ekonomi politikalarının ve önlemlerinin, ekonomik kalkınmanın çevresel sürdürülebilirlikle bütünleşmesini kolaylaştırmak için tüm KEİ üye devletlerine fırsatlar sağladığına dair inançlarını dile getirmiştir.
20. 3 Mayıs 2018 tarihinde, KEİ Uluslararası Daimi Sekreteryası, Türkiye Cumhuriyeti Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Desteklenmesi Örgütü (KOSGEB) ile ortaklaşa “KEİ Bölgesindeki KOBİ’lerde Yeşil Ekonominin Teşvik Edilmesi” başlıklı bir Seminer düzenlemiştir. Seminerin odak noktasını, güncel bir konu olan iklim değişikliği konusuna ulusal ve bölgesel programlarda daha fazla dikkat çekmek amacıyla, sosyo-ekonomik kalkınmada olumlu değişikliklere yol açacak olan yeşil ekonomiye yatırımların kolaylaştırılması yoluyla 7 KEİ üye ülkesi arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi oluşturmuştur. Seminerde, KEİ Yeşil Enerji Ağı tarafından sunulan iletişim olanaklarının ve mesleki deneyimin kullanılmasının ve yanı sıra ekonomik büyüme için bir lokomotif olarak kullanılacak olan, kaynakları ve çevre kirliliğini en aza indiren düşük karbonlu, yeşil bir büyüme politikasının teşvik edilmesinin önemini vurgulanmıştır.
21. Geçtiğimiz yıllarda KEİ üye ülkeleri, tüm vatandaşlara yönelik olarak enerji temininin, refahın ve güvenliğin, ekonominin etkin şekilde işleyişinin ve gelişiminin ve sürdürülebilir kalkınma hedefi doğrultusunda çevreye yönelik tehditler göz önünde bulundurulmak suretiyle uygun fiyatlarla enerji kaynaklarına kalıcı erişimin sağlanmasını amaçlayan yeni bir enerji politikasını aktif olarak geliştirmek amacıyla çalışmalar yürütmektedirler. Her yıl, enerji piyasası katılımcıları, giderek artan bir şekilde, yeşil enerjinin gelişimi hakkında konuşmaktadırlar.

III. MAVİ KALKINMA

22. Mavi ekonomi olarak da adlandırılan mavi kalkınma kavramı, son yıllarda canlı su kaynakları ve bunların yönetimi de dahil olmak üzere doğal deniz ve tatlı su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı için yeni bir model olarak ortaya çıkmıştır. Başlangıçta, bu kavramın doğrudan okyanuslara veya sulak alanlara atıfta bulunmadığı düşünülerek, “mavi ekonomi” terimi yeşil ekonomi kavramının evrimini ve gelişimini yansıtmak üzere kullanılmıştır.
23. Daha sonra, 2012 yılında, mavi kalkınma kavramı, Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde düzenlenmiş olan Birleşmiş Milletler Rio +20 Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin önemli konulardan biri haline gelmiştir. Bu zirvenin sonuçları, okyanuslarda ve sulak alanlardaki doğal su kaynaklarının restorasyonu, kullanımı ve korunması ile ilgili eski ve yeni taahhütlerin yerine getirilmesine yönelik yeni çabalara güçlü bir ivme kazandırmıştır.
24. Rio +20 konferansından sonra, mavi kalkınma kavramı yaygın olarak kullanılmaya başlanmış ve hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde birçok ülkede su kaynaklarının geliştirilmesinde önem kazanmıştır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), ekonomik büyümenin ve gıda güvenliğinin su kaynaklarının korunmasına uyumlu hale getirilmesi amacıyla sorumlu ve sürdürülebilir yaklaşımlar sunarak okyanusların, lagünlerin ve kara sularının potansiyelinin korunmasını veya restore edilmesini amaçlayan Mavi Kalkınma Girişimini başlatmıştır.
25. Mavi Kalkınma, okyanusların, denizlerin ve kıyı alanlarının potansiyelinin aşağıdaki amaçlar kapsamında daha etkin bir şekilde kullanılmasını hedeflemektedir:
- yıkıcı balıkçılık uygulamalarının ve aşırı avlanmanın ortadan kaldırılması ve büyümeyi teşvik edici yaklaşımların geliştirilmesi, koruma önlemlerinin iyileştirilmesi, sürdürülebilir balıkçılık uygulamalarının oluşturulması, ve yasadışı ve düzenlenmeye tabi olmayan balıkçılığa son verilmesi;
 - ülkeler arasında işbirliğini teşvik edecek şekilde hedeflenen tedbirlerin geliştirilmesinin sağlanması; ve
 - iyileştirilmiş gıda güvenliğinin, yoksulluğun azaltılmasının ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetiminin desteklenmesi amacıyla daha fazla politikaların, yatırımların ve inovasyonun teşvik edilmesi.
26. Günümüzde, mavi ekonomi dünya çapında yaklaşık olarak 5.4 milyon istihdam anlamına gelmektedir ve yılda yaklaşık 500 milyar Avro tutarında brüt katma değer yaratmaktadır. Bu strateji ile, aynı zamanda, kıyı bölgelerinde turizm, su ürünleri yetiştiriciliği, mavi enerji, deniz biyoteknolojisi ve derin deniz madenciliği gibi sektörlerde daha fazla büyüme kaydedilmesi mümkün olabilecektir.
27. Kıyıdaş KEİ ülkelerinin - Rusya, Bulgaristan, Gürcistan, Romanya, Türkiye ve Ukrayna - için özel ilgi alanına giren konu, Karadeniz'deki deniz ekosisteminin korunması alanında KEİ çerçevesinde işbirliği sorunudur. Nisan 1992 tarihinde, KEİ'nin bölgesel bir girişim olarak kurulmasından önce, yukarıda adı geçen ülkeler Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması hakkında Bükreş Sözleşmesi'ni imzalamışlardır. Bu Belge, yukarıda sözü edilen ülkelerin, Karadeniz'deki deniz ortamının korunmasına karşı tutumunu tanımlamakta ve her birinin kendi ülke sularının kirlenmesine ilişkin sorumluluğunu belirlemektedir. Ayrıca, 1995 yılında, Sözleşme hükümlerinin uygulanması kapsamında, Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Uluslararası Komisyonu (Karadeniz Komisyonu) adlı özel bir organizasyon oluşturulmuştur. Bu organizasyon, amaçları Karadeniz'in kirlenmesini önlemek ve azaltmak ve deniz çevre sağlığını izlemek olan 6 kıyıdaş Karadeniz ülkesinden oluşan sektörel bir alt bölge kuruluşudur.

28. Karadeniz'in ve kıyı şeridinin deniz ortamının kirlenmeye karşı korunması, diğer KEİ ülkelerinin ve yanı sıra üçüncü (bölgesel olmayan) ülkelerin Karadeniz çevresindeki karayollarını da kullandıkları gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, tüm Karadeniz ülkelerinin çevre alanındaki faaliyetlerinin odağını oluşturmaktadır. Bu nedenle, belirli alanlarda (biyoçeşitlilik, atık bertarafı, kentleşme ve kıyı gelişimi vb.) bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi misyonuyla KEİ çerçevesinde çevre koruma konusunda bir çalışma grubu oluşturulması doğal bir adım olacaktır. Bu anlamda bir işbirliği, KEİ ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (BMÇP), Uluslararası Denizcilik Örgütü (UDÖ), Avrupa Birliği (AB) Çevre Genel Müdürlüğü ve diğer uluslararası kuruluşlar arasında gelişmektedir.
29. Avrupa Birliği (AB), Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkelerin - Bulgaristan ve Romanya - AB'ye katılımının ardından, Karadeniz çevresinin korunması konusunda aktif olarak yer almıştır. Avrupa Komisyonu, Karadeniz havzasında çevre koruma faaliyetlerine katılım gösterilmesine büyük önem vermekte ve bunun için fon ayırmaktadır. AB, AB ile ilişkili denizcilik alanlarına dair belgeleri hazırlayıp onaylamakta olup, Karadeniz havzası da bu alanlardan birini teşkil etmektedir.
30. Avrupa Deniz Stratejisi Çerçeve Direktifi (ADSCD) Temmuz 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu direktif, Avrupa Birliği'nin (AB) Bütünleşik Deniz Politikası'nın çevresel temelini oluşturmaktadır. Bu direktife göre, Avrupa deniz bölgelerine (Baltık Denizi, Kuzey-Doğu Atlantik, Akdeniz ve Karadeniz) ayrılmış, deniz ortamının temiz, sağlıklı ve üretken olması gerektiği değerlendirilmiş ve deniz ekosisteminin temizliğinin 11 faktöre (biyolojik çeşitlilik, balık stokları vb.) bağlı olduğu belirlenmiştir. Bu direktifin amacı deniz ortamının korunması, muhafaza edilmesi ve mümkünse restore edilmesidir. Su Çerçeve Direktifi (SCD) ise, Aralık 2000 tarihinden beri yürürlüktedir. Bu direktif, AB içindeki tüm su alanları (nehirler, göller, akarsular, kıyı suları) için geçerlidir. Söz konusu direktif, suyun kimyasal bileşimi (balık ve deniz organizmalarına uygunluk açısından), jeomorfolojik göstergeler (kıyı altyapısının ve nehirlerin durumu açısından), fiziksel ve kimyasal parametreler (su sıcaklığı, oksijenle zenginleştirilmesi bakımından) vb. için gerekli standartları belirlemektedir.
31. Bulgaristan ve Romanya, Karadeniz Bölgesi ile ilgili programlar kapsamında Avrupa Deniz Çevresi ve Balıkçılık Fonu'ndan 250 milyon Avro almıştır. Ayrıca, Bulgaristan ve Romanya arasındaki deniz sınırı bölgesinde, Avrupa Birliği (AB), bu iki ülkenin deniz alanının uygun şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla bir pilot proje yürütmektedir. Karadeniz mavi ekonomi sektöründe Bulgaristan ve Romanya için 1.2 milyar Avro'nun üzerinde katma değer yaratan toplamda 160 bin istihdam olanağı oluşturulmuştur. AB, AB yapısal fonlarından fon tahsisinin Bulgaristan ve Romanya'ya ve AB ile imzalanan ortaklık anlaşmaları çerçevesinde ayrıca Gürcistan, Ukrayna ve Moldova'ya sağlanması amacıyla Karadeniz Bölgesi'nde yeni işbirliği programları geliştirmiştir. Bu kapsamda Temmuz 2008 tarihinden yürürlükte olan programlar şunlardır: Avrupa Deniz Stratejisi Eylem Çerçeve Direktifi (AB'nin Bütünleşik Denizcilik Politikasının çevresel temelini oluşturmaktadır); Karadeniz İpek Yolu Koridoru; deniz jeolojisi, çevre ve habitat, vb. referans alınarak Avrupa deniz tabanının birleşik bir dijital haritasının oluşturulması; ve Karadeniz'de yeni bir sınır ötesi işbirliği programı. Aynı kapsamda, ayrıca, tüm Karadeniz'e kıyısı bulunan tüm ülkelerdeki deniz ortamının durumu da incelenmektedir.
32. Avrupa Birliği, 2014 yılından bu yana, Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkelerinin katılımıyla düzenli olarak üst düzey paydaş konferansları düzenlemekte ve bu bölgedeki denizcilik politikalarının ve faaliyetlerin entegre edilmesine yönelik için araştırmalar yürütmektedir. Bu konferanslar 2014 yılında Bükreş'te, 2015 yılında Sofya'da, 2016 yılında Odessa'da ve 2017 yılında da Batum'da gerçekleştirilmiştir.
33. Ocak 2014 tarihinde Bükreş'te gerçekleştirilen ilk konferansta, Karadeniz Bölgesi'nin önemi ve büyük potansiyeli ile birlikte, Brüksel'den bakıldığında tespit edilen sorunlar ele alınmıştır. Söz

konusu sorunlar: deniz ortamının durumu, zayıf ulaşım altyapısı, yasadışı balıkçılık vb. olarak öne çıkmıştır. Karadeniz havzası için ortak bir denizcilik gündemi geliştirmek amacıyla 2017 yılında Batum'da düzenlenen “Mavi Ekonomi Konulu 4. Mavi Bölgesel Paydaşlar Konferansı”nda, Avrupa Komisyonu “Karadeniz’in Büyümesi için Teknik Destek Projesi”ni başlatmıştır.

34. Karadeniz Bölgesi'nde mavi ekonominin geliştirilmesine yönelik atılmış büyük bir adım, 31 Mayıs 2018 tarihinde Burgaz'da Karadeniz'e kıyısı bulunan altı ülkenin ve Moldova Cumhuriyeti'nin katılımlarıyla düzenlenen Avrupa Denizcilik Günü'nde kabul edilmiş olan “Karadeniz için Ortak Bir Denizcilik Gündemine Doğru” başlıklı Bakanlar Deklarasyonu olmuştur. Karadeniz ülkeleri, bu belgeyi imzalamak suretiyle, çevre, ekonomi ve turizm alanlarında uygulanan projeler arasında sinerji oluşturulması konusunda ortak bir yaklaşıma dair kararlılıklarını belirtmişlerdir. Karadeniz ülkelerinin her biri, bu amaç doğrultusunda, Karadeniz'de mavi ekonominin gelişmesini sağlamak için gerekli yasal önlemleri almalıdırlar. Karadeniz için Ortak Gündem başlıklı belge, mavi ekonominin geliştirilmesi sürecinin bir parçasıdır ve 2018 yılında Avrupa Denizcilik Günü'nde imzalanan ve deniz ortamının anahtar öneme haiz konularına değinen Burgaz Deklarasyonu ile bağlantılıdır.
35. Aynı zamanda, Brüksel'de 30 Ocak 2019 tarihinde gerçekleştirilmiş olan “Karadeniz'de Mavi Kalkınma Tesisi” Projesi Yürütme Komitesi'nin 5. Toplantısında, Karadeniz Bölgesi'nde sağlıklı deniz ve kıyı ekosistemlerinin sürdürülmesi ve mavi ekonomiye yönelik yatırım teşvikleri hedeflerine ulaşmak amaçlarıyla rekabetçi, yenilikçi ve sürdürülebilir mavi ekonominin sağlanmasının kararlaştırıldığı “Denizde Mavi Kalkınma Ortak Gündemi” taslağı üzerinde görüş alışverişinde bulunulmuştur.
36. Avrupa Komisyonu, ayrıca, Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkelerin temsilcileri ile birlikte seminerler düzenleyerek öncelikle ulusal öncelikleri belirlemeyi ve daha sonra da bölgesel düzeyde düzenlenecek bir seminer veya yıllık toplantı aracılığıyla bölgesel öncelikleri belirlemeyi planlamaktadır.
37. Avrupa Komisyonu, Karadeniz'e kıyısı bulunan altı ülke ve Moldova Cumhuriyeti ile denizcilik işleri kapsamında işbirliğinin yapılandırılması amacıyla, 2019 yılında Karadeniz için ortak bir denizcilik gündemi geliştirmektedir. Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen “Mavi Kalkınma Tesisi” başlıklı yardım mekanizması ile bölgedeki idareler ve paydaşlara, deniz havzaları alanında işbirliği için ortak öncelikleri belirlemeleri konusunda yardımcı olmaktadır. Bu girişim 2017 yılında başlatılmış olup, Karadeniz Bölgesi'nin katılımcı ülkelerinin devlet idarelerinin ve ilgili bölgesel kuruluşların koordinatörlerinden oluşan Yürütme Grubunun liderliğinde 2019 yılının sonuna kadar işletilmesi beklenmektedir. Söz konusu girişim, Denizcilik ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü (DG MARE) tarafından yönetilmektedir. Fonun faaliyetleri, halihazırda, mavi kalkınmanın temel sorunlarının, fırsatlarının ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla, mavi ekonominin devletler düzeyinde spesifik değerlendirmelerine odaklanmış bulunmaktadır.

IV. KEİ ÜYE ÜLKELERİNDE DURUM

38. *Azerbaycan Cumhuriyeti*'nde, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, 10 Ocak 2014 tarihli ve 212 sayılı Başkanlık Kararnamesi ile, üretimi modernize etmek ve yapısal iyileştirmeyi sağlamak, petrol dışı sektörün ihracat potansiyelini arttırmak, ileri teknoloji ve yenilikçi üretimi genişletmek, yeni üretim alanlarında ihtiyaç duyulan profesyonelleri eğitmek, ve yüksek katma değerli, rekabetçi ve enerji verimliliği yüksek endüstriyel üretimi arttırmak amaçları doğrultusunda, 2014 yılını “Endüstri Yılı” olarak ilan etmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde 2014 yılının “Endüstri Yılı”

olarak ilan edilmesine ilişkin Kararname çerçevesinde, 26 Aralık 2014 tarihli ve 964 sayılı Başkanlık Kararnamesi ile, “Azerbaycan Cumhuriyeti 2015-2020 Dönemi Endüstriyel Kalkınma Devlet Programı” onaylanmıştır.

39. Ülkede endüstri parklarının oluşturulmasına ve etkinliklerine ilişkin sorunlar, 29 Aralık 2012 tarihli ve 800 sayılı Başkanlık Kararnamesi ile onaylanmış olan “Azerbaycan 2020: Geleceğe Bakış” başlıklı kalkınma konsepti ve 26 Aralık 2014 tarihli ve 964 sayılı Başkanlık Kararnamesi ile onaylanmış olan “Azerbaycan Cumhuriyeti 2015-2020 Dönemi Endüstriyel Kalkınma Devlet Programı” da dahil olmak üzere bir dizi devlet belgesi ve programında yer almıştır. Devlet başkanının ilgili kararnamelerine dayanarak Sumgait Kimya, Karadağ, Mingachevir, Pirallakhi ve Balakhani sanayi parkları kurulmuştur.
40. 2013-2016 yılları arasında Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen bir program olan Doğu Bölgesindeki Komşu Yeşil Ekonomiler (EaP GREEN), yeşil ekonomilerin oluşturulması amacıyla yürürlüğe sokulmuştur. Bu Programın temel amacı, kaynakların üye ülkeler tarafından verimli şekilde kullanımı, çevre dostu üretimin organize edilmesi ve yeşil bir ekonominin geliştirilmesidir.
41. Ekonomi Bakanlığı, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bu programa katılımını arttırmak ve yeşil kalkınma göstergelerini bir düzene koymak amacıyla, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı'ndan (OECD) talepte bulunmuş ve talebine olumlu yanıt almıştır. Devlet İstatistik Komisyonu ve Ekonomi Bakanlığı'nın girişimi üzerine, “Yeşil kalkınmanın göstergeleri” projesi Azerbaycan'da uygulanmaya başlanmış ve bu konu ile ilgili olarak OECD 16 Mayıs 2016 tarihinde Bakü'de bir toplantı düzenlemiştir. Ayrıca, 15 Kasım 2016 tarihli ve F-135 sayılı Ekonomi Bakanlığı'nın talimatı doğrultusunda, “Yeşil kalkınma göstergeleri” ile ilgili olarak, ilgili bakanlıkların, komisyonların ve yapıların temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubu kurulmuştur.
42. Aynı zamanda, Devlet İstatistik Komisyonu, Çalışma Grubu üyeleri ve uluslararası uzmanlar tarafından, Çalışma Grubu'nun hem 12 Aralık 2016 tarihindeki ilk toplantısında ve hem de 20 Nisan 2017 tarihindeki ikinci toplantısında incelenmiş ve görüşülmüş olan Yeşil Kalkınma Göstergeleri projesinin ilk versiyonunu hazırlamıştır.
43. **Bulgaristan**'daki ilgili alandaki ulusal mevzuat, programlar ve önlemler aşağıdakilere dayanmaktadır: *İklim Değişikliğini Azaltma Yasası (CCMA)* - iklim değişikliği politikası için idari çerçeveyi belirlemektedir. Yasa, Avrupa Birliği Emisyon Ticaret Sistemi'nin (AB ETS) uygulanmasına ilişkin halkla ilişkileri düzenlemekte ve Bulgaristan'ın Kyoto Protokolü uyarınca yükümlülüklerini yerine getirme mekanizmalarını düzenleyerek iklim değişikliği ile ilgili çeşitli düzenleyici yasalarda yer alan bazı hükümleri birleştirmektedir. Bu düzenleyici belgeler arasında; *Enerji Verimliliği Yasası (EEA)* – Yasa, devletin enerji verimliliği politikasına (EE) ilişkin halkla ilişkileri yönetmektedir; *Yenilenebilir Enerji Yasası (REA)* – Yasa, yenilenebilir kaynaklardan (RS) elde edilen elektrik enerjisinin, ısıtma ve soğutmanın, RS'den elde edilen gazların, ve RS'den elde edilen biyo yakıtların üretimi ve tüketimi ve RS'den elde edilen enerjinin taşımacılıkta kullanımı ile ilgili olarak halkla ilişkileri düzenlemektedir; *İklim Değişikliğine İlişkin Üçüncü Ulusal Eylem Planı (NAPCC)* – Plan, 2013-2020 döneminde iklim değişikliği ile ilgili eylem çerçevesini ortaya koymaktadır; *Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı; 2014-2020 Dönemi Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı; Nehir Havzası Yönetim Planları ve Taşkın Riski Yönetim Planları Formatında Entegre ve Sürdürülebilir Su Kaynakları Yönetimi Stratejik Çerçevesi; 2021 yılına kadar olan dönemde Bulgaristan Cumhuriyeti Deniz Sularında Çevre Koruma için Deniz Stratejisi*, ve diğerleri bulunmaktadır.
44. Bulgaristan, Ortak Deklarasyon yoluyla Avrupa'da elektrik mobilizasyonunun öncelikli gelişimini destekleyen dokuz Avrupa Birliği üyesi ülkeden biridir. Bu yeni ve gelecek vaat eden yenilikçi sektörün gelişimi, Brezilya'da gerçekleştirilen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi RIO + 20'de

de doğrulanmıştır. Kirletici olmayan ÜS'nin (üretim sektörleri) geliştirilmesi, inovasyon ve yatırım kapasitesine odaklanma noktasında öncelikli olmuştur. Ekonomi Bakanlığı'nın girişimi kapsamında ve Çevre ve Su Bakanlığı ortaklığında, Bulgaristan'da 2012-2014 Dönemi için Elektrik Mobilizasyonu da dahil olmak üzere, Üretimin Teşviki ve Çevresel Araçların Girişinin Hızlandırılmasına yönelik bir Ulusal Eylem Planı geliştirilmiştir. Söz konusu Ulusal Eylem Planı, Bakanlar Kurulu'nun (BK) 2012 tarihli ve 862 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. Bu Plan, ilgili alandaki ulusal politikanın temelini oluşturmakta olup, tüketici talebinin güvenini ve bu güvenin teşvik edilmesini arttırmanın yanı sıra belediyelerde de elektromobilitenin geliştirilmesi noktasında dayanak oluşturmuştur. Yalnızca Ocak 2015 - Eylül 2018 döneminde kayıtlı elektrikli arabaların % 609, hibrit arabaların da % 502 oranında artmasından görülebileceği üzere, kayda değer bir ilerleme ve sürdürülmekte olan bir dinamizm söz konusu olmuştur.

45. 2015 yılında, Bulgaristan'ın Karadeniz Komisyonu Başkanlığı sırasında ve deniz kirliliğini ve plastik çöplerini ele alan 2. Öncelik kapsamında, Bulgaristan, Karadeniz'de deniz atıklarıyla ilgili bölgesel bir belge hazırlamaya başlamış ve bu belgenin ilk taslağını sunmuştur. Bölgesel Deniz Atık Planı, 24-25 Ekim 2018 tarihlerinde gerçekleştirilmiş olan 34. Karadeniz Komisyonu Toplantısı'nda kabul edilmiştir. Bulgaristan, ayrıca, denizler ve okyanuslarla ilgili tüm Avrupa Birliği (AB) politikalarına kapsamlı bir yaklaşım getiren AB'nin Entegre Denizcilik Politikası'na (IMP) da katılmaktadır. Entegre Denizcilik Politikası, Avrupa Birliği'nin ilgili alandaki politikalarının koordine edilmesiyle daha az çevresel etkiye neden olunacağı ve böylelikle Birliğin denizlerden ve okyanuslardan daha fazla yararlanabileceği fikrine dayanmaktadır. Bu politika, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği, deniz ulaştırması ve limanlar, deniz ortamı, deniz araştırmaları, açık denizlerden enerji eldesi, gemi yapımı ve denizcilikle ilgili endüstriler, denizlerin gözetlenmesi, denizcilik ve kıyı turizmi, istihdam, kıyı bölgelerinin gelişimi vb. gibi çok çeşitli alanları kapsamaktadır. Söz konusu politika, belirli denizcilik sektörleri ile ilgili olarak mevcut bulunan politikaların yerine geçmek yerine bu politikaların koordine edilmesini amaçlamaktadır.
46. *Yunanistan*'da Yeşil Ekonomi'yi desteklemek üzere tasarlanan politikalar, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği, “yeşil” inşaat (inşaat sektörü), “temiz” ulaşım, sağlıklı çevre yönetimi, tarım, ormancılık, ve arazi yönetimi ile ilgili önlemleri içeren en son Ulusal Enerji ve İklim Planında (EEPR) yer almıştır.
47. Enerji ve iklim politikasına yönelik ulusal çerçeve, ilgili Avrupa Birliği (AB) çerçevesi tarafından yönetilmektedir. Ulusal çerçevenin uygulanması amacıyla, operasyonel geri bildirimlerinin yanı sıra ulusal, bölgesel ve Avrupa düzeyinde gerçekleşen gelişmelerin dikkate alınması suretiyle güncellenen oldukça kapsamlı bir düzenleyici çerçeve geliştirilmiştir.
48. Sera gazı emisyonlarının, atıkların ve kirliliğin azaltılmasını hedefleyen entegre bir iklim ve enerji politikası için, iklim değişikliğine uyum hizmetleri, geri dönüşüm ve doğal çevrenin korunması daha iyi bir yaşam kalitesi sunabilecek esnek bir ekonomi için belirlenen gerekli önlemler arasında yer almaktadır. Daha spesifik olarak ifade etmek gerekirse, yenilenebilir enerji kaynakları (YEK) bağlamında alınacak olan önlemler güneş enerjisi, rüzgar enerjisi, jeotermal enerji, açık deniz rüzgar enerjisi, enerji depolama, biyogaz ve biyokütle konularına odaklanacaktır. 2020 yılında brüt nihai enerji tüketimi bazında ölçülecek olan elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarının payının arttırılmasına yönelik ulusal hedef çerçevesinde, yenilenebilir enerji kaynaklarının karma enerji üretimindeki payının daha da arttırılması için 2009/28/EC sayılı Direktifin Yunanistan Kanununa (L.3852/2010) yansıtılmış halinde belirlenmiş olan politika önlemleri uygulanmaktadır.
49. Yenilenebilir enerji sektörü, 2010 yılından itibaren, 2010 yılının ikinci yarısındaki Yunanistan'ın KEİ Teşkilatı dönem başkanlığı kapsamındaki ana inisiyatiflerinden biri olan Yeşil Enerji Geliştirme Görev Gücü'nün kurulmasının ardından, aktif olarak desteklenmeye başlanmıştır.

50. KEİ Dışişleri Bakanları Konseyi'nin kararını müteakip Kasım 2014 tarihinden itibaren, "yeşil enerji gelişimi eylem grubu"nun ve "Enerji Strateji Planı"nın (KEİ Üye Devletleri tarafından hazırlanmıştır) faaliyetleri ve sorumlulukları delege edilmiş olup, söz konusu faaliyetler ve sorumluluklar, münhasıran, "Enerji Çalışma Grubu" bağlamında ele alınmıştır.
51. Denizcilik faaliyetlerinin mekansal organizasyonundaki en önemli gelişme, 2014/89/AB sayılı Direktifi'nin yansıtılmasının bir sonucu olan 4546/2018 sayılı Mekansal Denizcilik Planlama Kanunu'dur. Mekansal Denizcilik Planlaması'nın tesis edilmesinin, etkili çevre koruma, deniz ve denizaltı alanlarının düzenli kullanımı, sınır ötesi işbirliği, yatırımın teşvik edilmesi ve diğer konularda bir dizi olumlu gelişime yol açması beklenmektedir. Deniz trafiği akışları ve kabotajın yeniden düzenlenmesi de dahil olmak üzere, mekansal planlama reformlarının 2021 yılına kadar tamamlanması, Temmuz 2016 tarihinde hazırlanmış olan ulusal büyüme stratejisi çerçevesinde gerçekleştirilecek olan eylemlerin kapsamına girmektedir.
52. **Romanya** Hükümetinin, Romanya'nın 2016-2020 döneminde sürdürülebilir kalkınmasına ilişkin yol haritasını çizen "*Rekabetçi Romanya*" adlı Stratejisi yürürlüğe girmiştir. Bu ekonomi projesi, hükümet programlarının gerektirdiği bütünlüğü ve etkinliği sağlayacak olan tüm aktörler tarafından kabul edilen ve üstlenilen ortak bir vizyon getirmektedir. "*Rekabetçi Romanya*" belgesinin asıl amacı, ekonomik anlamda Romanya'nın Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'sının (GSYİH)/ sakinlerinin seviyesinin gelişmiş Avrupa ülkelerindeki seviyelere yaklaşması anlamına gelecek şekilde Romanya'nın sürdürülebilir kalkınma hedefine odaklanmasını sağlayacak olan başlıca alanlar ve bu amaçla yürürlüğe sokulan aksiyoner önlemler konusunda sosyal uzlaşa sağlayacak bir vizyonun tanımlanmasıdır.
53. Araştırma, eğitim ve öğretim aracılığıyla da dahil olmak üzere beşeri, kurumsal ve ekonomik kapasitelerin geliştirilmesi, tüm vatandaşlarının çevre ve doğa ile dengeli bir şekilde refah içerisinde ve iyi bir yaşam yaşayabilmelerini sağlamak amacıyla doğal ve beşeri sermayesini rekabetçi ve akıllı bir biçimde kullanan bir ülke olarak Romanya'nın gelecekteki kalkınmasının yönlendirilmesi için şarttır. Bu açıdan önemli bir rol, Romanya'da da yaşam kalitesini en üst düzeye çıkaran bir ekonomiye geçişi teşvik etmek ve hızlandırmak amacıyla, "*yeşil ekonomi*" kavramının tanıtılması yoluyla alternatif ekonomik unsurların desteklenmesine yönelik eylemlerdir.
54. Romanya, Karadeniz'den farklı aktörleri bir araya getirmek ve söz konusu aktörlerin birçok süreçte ve birçok konuda işbirliği yapmalarına yardımcı olmak için halihazırda önemli adımlar atmış bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse, Romanya KEİ'nin kurucularından ve de aktif üyelerinden biridir. Romanya diplomasisi, Avrupa Birliği üyeliğinden önce ve Avrupa Birliği üyeliğinden hemen sonra dahi çok aktif olarak Karadeniz Sinerjisi'nin 2007 yılında tesis edilmesi amacıyla Komisyonla ve Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi (EEAS) ile ve ayrıca önemli üye devletlerle yakın işbirliği içinde çalışmıştır.
55. **Rusya**, iklimin korunması alanında uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesinde sorumlu bir şekilde davranmaktadır. Rusya'da bu bağlamda kabul edilmiş olan belgeler arasında; hidrometeoroloji alanında 2030 yılına kadar olan dönem için kabul edilmiş olan (iklim değişikliğinin çeşitli yönleri göz önünde bulundurulmak suretiyle) Faaliyet Stratejisi, Rusya Federasyonu iklim doktrini ve Rusya Federasyonu Başkanlığı'nın Rusya ekonomisinin gücünün ve ekolojik verimliliğinin artırılmasına yönelik tedbirler hakkındaki Kararnamesi kapsamındaki işletme kompleksi planı, enerji tasarrufu konusunda federal yasalar, ve 2030 yılına kadar olan döneme ilişkin Rusya'nın Enerji Stratejisi sayılabilir.
56. Rusya, halihazırda, Paris Anlaşmasının onaylanması amacıyla hazırlık çalışması yapmaktadır. Bu kapsamda, sera gazı emisyonlarına yönelik devlet düzenlemesini iyileştirmeye yönelik bir dizi önlemin uygulanması amacıyla bir eylem planı onaylanmıştır. Rusya'da, 2016 yılında, denetçiler

tarafından sera gazı emisyonları bakımından “kuruluşların değerlendirilmesi”ne ilişkin raporların tatbikini düzenleyen Uluslararası bir Standart getirilmiştir. Rusya'da endüstriyel, sosyal, çevre politikasının geliştirilmesine yönelik diğer bir temel belge de, 2018 yılında çıkarılan ve bölümlerinden biri çevresel problemleri çözmeye adanmış olan “2024 yılına kadar olan dönemde Rusya Federasyonu'nun kalkınmasına yönelik ulusal amaçlar ve stratejik hedefler” başlıklı Rusya Federasyonu Başkanlık Kararnamesiydi.

57. “Yeşil ekonomi”nin ve “mavi kalkınma”nın yaratılmasına ilişkin önemli bazı hükümler sektörel stratejik belgelerde de yer almaktadır. 2030 yılına kadar olan dönem dahilinde Rusya Federasyonu Orman Kompleksinin Geliştirilmesi Stratejisi’nde (2018’de onaylanmıştır), sürdürülebilir orman yönetimini, ormanların kullanımı, korunması, muhafazası ve çoğaltılması konusunda yenilikçi ve etkili bir gelişimin başarılmasını, ve orman sektörünün hızlı bir şekilde büyümesinin, ülkenin sosyal ve çevresel güvenliğinin, ve Rusya'nın ormanlar açısından uluslararası yükümlülüklerinin koşulsuz olarak yerine getirilmesinin güvence altına alınmasını hedef olarak belirlenmiştir.
58. Önümüzdeki yıllarda, öncelikli konu, işletmelerin mevcut en iyi teknolojilere geçişi olacaktır. Rosprirodnadzor, sadece 2017 yılı içerisinde, Ekoloji Yılı çerçevesinde, yaklaşık 112.5 milyar Ruble tutarındaki 200’den fazla etkinlik için büyük şirketlerle 50 anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmaların hepsi de üretimin modernleşmesi ve mevcut en iyi teknolojilerin yürürlüğe sokulması ile ilgilidir.
59. “Mavi kalkınma” girişiminin Rusya'da uygulanmasının bir parçası olarak, balıkçılığın sudaki biyolojik kaynak stokları üzerindeki etkisini azaltmak amacıyla geçtiğimiz yıllar içerisinde birçok çalışma yapılmıştır. Rusya'da sürüklenme balıkçılığının yasaklanması da bu uygulamalardan biridir. Yavru balıkların serbest bırakılmasına yönelik faaliyetler başarıyla uygulanmaktadır: sadece 2017 yılı içerisinde yetişkin ve serbest bırakılan yavru balıkların hacmi 9.2 milyarı aşmış olup, bu rakam 2016 yılında ulaşılan rakama kıyasla %2.1 oranında daha fazla bir hacme ulaşıldığı anlamına gelmektedir.
60. 2018 yılında, Federal Balıkçılık Kurumu, Rusya Bilimler Akademisi ile birlikte, balıkçılıkla ilgili acil sorunların çözülmesi alanındaki uygulamalı ve temel bilimlerin sistematik yaklaşımını iyileştirecek olan “2030 Yılına Kadar Olan Döneme Dair Bir Perspektifle, 2018-2022 Dönemine İlişkin, Kapsamlı Rusya Federasyonu Balıkçılığı Hedefli Bilimsel Araştırma Programı”nı hazırlamıştır.
61. 2017 yılında, Rusya Doğal Kaynaklar Bakanlığı'nın girişimiyle, “Rusya'nın Suları” başlıklı Federal Hedef Programı çerçevesinde, “Rusya genelinde ‘Rusya'nın Suları’ ekolojik arayışı” projesi hayata geçirilmiştir. Katılımcılar proje çerçevesinde su koruma konusunda araştırmalar ve uygulamalı çalışmalar yürütmektedirler. Projenin çıktısı, üniversitelerde su tasarrufu programlarının geliştirilmesi ve uygulanması olmuştur. Eğitim kurumları arasından projenin kazananları "Yeşil Üniversiteler" Derneğine davet edilmiştir. 2014 yılından bu yana, Rusya'daki su depolarının temizliği için tamamen Rusya genelinde olmak üzere “Rusya'nın Suları” su depoları temizliği kampanyası uygulanmıştır.
62. **Türkiye**, uzun yıllar Karadeniz bölgesinde siyasi-askeri-ekonomik istikrar ile düzenin öncelikle sahilgar paydaşların işbirliği ve eşgüdümü içinde sağlanmasını hedefleyen ve Karadeniz’in menfaatlerini gözeten bir siyaset izlemiş olup, üçüncü tarafların bölgeye yönelik girişim ve projelerine mesafeli yaklaşmıştır.
63. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından “Deniz Çevresi Stratejisinin Oluşturulması Projesi” başlıklı 3 yıllık bir proje başlatılmıştır. Proje ile Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Avrupa Birliği gereklilikleri ve Bölgesel Deniz Sözleşmeleri sorumlulukları

çerçevesinde; deniz ve kıyı sularının, koruma kullanma dengesi içerisinde, “mavi büyüme” kavramı ile uyumlu bir şekilde kullanımının sağlanması ve ekolojik yapısının korunması ekseninde ekosistem temelli yönetimini sağlamak için Türkiye Deniz Çevresi Stratejisinin ve Ulusal Deniz Çevresi Yönetim Eylem Planı’nın oluşturulması hedeflenmektedir.

64. Türkiye’nin iklim değişikliğiyle küresel mücadele kapsamındaki temel amacı; küresel çabalara, sürdürülebilir kalkınma politikalarına uygun olarak, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar prensibi ve Türkiye’nin özel şartları çerçevesinde katılmaktır. Türkiye, yüksek yaşam kalitesiyle refahı tüm vatandaşlarına düşük karbon yoğunluğu ile sunabilen bir ülke olmak için enerji verimliliğini yaygınlaştırmayı; temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını artırmayı ve iklim değişikliği politikalarını kalkınma politikalarıyla entegre etmeyi hedeflemektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2011).
65. Türkiye, son 14 sene içerisinde iklim değişikliğiyle mücadele konusunda iki önemli anlaşmaya imza atarak taraf olmuş ve seragazı emisyonlarının azaltılması için önemli adımlar atmıştır. 24 Mayıs 2004 tarihinde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS)’ne ve 26 Ağustos 2009 tarihinde Kyoto Protokolü’ne özel koşulları taraflarca tanınmış EK-I ülkesi olarak resmen taraf olmuştur (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı - ETKB 2016a).
66. 2014 yılında gerçekleşen İklim Değişikliği Taraflar Konferansı’nda alınan karar doğrultusunda Türkiye, 2015 yılında Paris’te düzenlenen 21. Taraflar Toplantısı’ndan önce, “Niyet Edilen Ulusal Katkısı (NEUK)”nı Birleşmiş Milletler Sekretaryası’na bildirmiştir. Paris Anlaşması Türkiye tarafından 2016 yılında imzalanmış olmakla birlikte bu anlaşmanın yaptırıma sahip olabilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisince de onaylanması gerekmektedir (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı - ETKB 2016a).
67. Türkiye’de enerji sektörü 2014 yılındaki toplam seragazı emisyonlarının %72,5’ine neden olmuştur ve bu durum, daha çok ulaştırma ve enerji üretim faaliyetleri kaynaklıdır. Enerji sektörünü sırasıyla sanayi (%13,4), tarım (10,6%) ve atığın (%3,4) sebep olduğu seragazı emisyonları takip etmiştir. Eğer Türkiye, enerji sektöründe seragazı emisyonlarını azaltabilirse, NEUK hedefinin yaklaşık %70’ini gerçekleştirebilecektir. (Uluslararası Enerji Ajansı - IEA 2016).
68. 08.11.2017 No. 820-p sayılı **Ukrayna** Bakanlar Kurulu (CMU) Kararı, 2030 yılına kadar olan döneme ilişkin çeşitli atık türlerinin (özellikle endüstriyel işlemler sonucu üretilen atıklar) arıtımının geliştirilmesini amaçlayan bir dizi önlem sağlayan Ukrayna Ulusal Atık Yönetimi Stratejisini onaylamıştır. Bu strateji, Ukrayna’da katı ev, sanayi, inşaat, tehlikeli, tarımsal ve benzeri atıklar gibi her türden atığın ele alınması ile ilgili Avrupa prensiplerini ortaya koymaktadır.
69. Atık yönetimi alanında Hükümet tarafından sunulan reform önerisi, döngüsel ekonomi ilkelerinin ve genişletilmiş üretici sorumluluğunun uygulanmasını (işletmeleri, atık oluşumunu, atıkların işlenmeleri öncesinde, en aza indirme yönünde teşvik etmesi beklenmektedir) ve Avrupa Birliği örneğini izleyen ve 5 adımdan oluşan atık yönetimi hiyerarşisinin yürürlüğe koyulmasını öngörmektedir. Şubat 2019 tarihinde, Ukrayna Bakanlar Kurulu (CMU) ilgili Ulusal Atık Yönetim Planını onaylamıştır.
70. Ek olarak, Ukrayna Hükümeti’nin kilit önceliklerinden bir diğeri ise, ekonominin enerji verimliliğinin artırılması ve netice itibarıyla enerji tüketiminin azaltılmasıdır. Bu konu, ülkenin hidrokarbon içeren geleneksel enerji kaynakları (doğal gaz, petrol ve bunların ürünleri) ithalatına olan bağımlılığı nedeniyle, özellikle önemlidir.
71. Ayrıca, Ukrayna Ekonomik Kalkınma ve Ticaret Bakanlığı, 2025 yılına kadar olan periyot zarfında bir sanayi kompleksinin geliştirilmesine yönelik bir taslak strateji geliştirmiştir. Stratejinin amacı, ekonominin istikrarını ve dinamik gelişimini, yani ülkenin sanayi kompleksinin karşılaştığı akut

sorunları çözmek için ulusal ekonominin yeni sanayileşmesini, sağlama yeteneğini haiz bir reformun gerçekleştirilmesidir.

72. Mevcut mevzuatın analizi, endüstriyel politikanın başarılı bir şekilde uygulanması söz konusu olmadan başarılması mümkün olmayan ve başkalarına kıyasla genelleştirilen, ulusal düzeyde bir grup hedefi belirlememize olanak tanımaktadır. Stratejinin uygulanması, aşağıdaki ulusal kalkınma hedeflerine ulaşılmasını teşvik etmek amacıyla uygulanacaktır: sürdürülebilir ekonomik kalkınma; yaşam standartlarının gelişmesi; güvenlik ve savunma.
73. Ulusal kalkınma hedeflerinin analizi ve sanayi politikasının söz konusu hedeflere ulaşma yönünde öngörülen katkısı, ilaveten endüstriyel kalkınmanın kilit sorunlarını çözenin yollarının bulunması, ülkenin orta vadeli sanayi politikasının sektörler arası öncelikleri olarak tanımlanabilecek olan aşağıdaki Strateji hedeflerinin belirlenmesine olanak sağlamıştır: 1. Endüstriyel üretimin modernleştirilmesi ve büyümesi; 2. Bölgesel sanayinin geliştirilmesi; 3. Endüstrinin kaynak verimliliğinin artırılması. Özellikle, 3 No'lu stratejik görevin uygulanması, üretim kaynaklarının (hammadde, enerji vb.) kullanımının verimliliğini arttıracak olup, bu sonucun en önemli etkilerinden biri de çevre üzerindeki yükün azalması olacaktır.

V. SONUÇLAR

74. Yeşil ekonomiye geçiş KEİ üye devletlerinde giderek daha popüler hale gelmekte ve yaygın şekilde ilgi görmektedir. Yeşil ekonomi alanında daha fazla işbirliği için, KEİ üye devletlerinin, propaganda, ekonomik yeniden yapılanma, düzenleyici çerçevenin iyileştirilmesi, yeni teknolojilerin kullanımına ivme kazandırılması, çevre hizmetlerinin iyileştirilmesi, temiz enerji kaynaklarının geliştirilmesi, farkındalık yaratılması, vb. gibi birçok paralel çözüm uygulaması gerekmektedir. Özellikle, insan kaynakları ile ilgili sorunların çözülmesine özel önem verilmesi gerekmektedir. Bu, mobilizasyon, yatırımların ve ilgili finansal mekanizmaların yoğunlaştırılmasını gerektirir. Çevre koruma ile ilgili yasaların, politikaların ve hedeflenmiş programların da etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Yeşillendirme uygulamalarını teşvik etmek için devlet bütçesinden daha fazla kaynak ayrılmalıdır.
75. KEİ üye devletlerindeki etkili çevre politikaları ile, kirli alanların rehabilitasyonu, özellikle de tehlikelerin önlenmesi, azaltılması ve çevre sorunlarına karşı mücadelenin güçlendirilmesi hedefi güdülmelidir.
76. KEİ üye devletleri uzun bir sahil şeridine sahiptir. KEİ üye devletlerinin sahip oldukları geniş deniz alanları doğal kaynaklar bakımından zengindir ve büyük ekonomik potansiyele sahiptir. Karadeniz Bölgesindeki deniz ortamının korunması, diğer çevresel hususlarla birlikte, bölgenin Avrasya kıtasındaki başlıca ulaşım ve enerji merkezlerinden biri olması nedeniyle küresel ekonomide oynadığı rol göz önünde bulundurulduğunda, önemli bir yer tutmaktadır. Bu amaçla, mavi ekonomi sektöründeki işbirliğinin derinleştirilmesi, KEİ ülkelerinin ekonomik kalkınmasına yeni bir ivme kazandırmanın anahtarıdır. Karadeniz ülkeleri mavi kalkınmanın potansiyelini kullanabilir ve bu temelde, Avrupa Komisyonunun girişimleri ve önerileri çerçevesinde, pragmatik bir yaklaşıma tabi yeni istihdam olanakları yaratabilirler.
77. Karadeniz Bölgesindeki devletlerin amacı, vatandaşlarının yararına olacak şekilde deniz ve kıyı alanlarının geliştirilmesine yönelik potansiyeli tam olarak gerçekleştirmektir. Avrupa Komisyonu Entegre Denizcilik Politikası'nın sunduğu fırsatlar, Karadeniz Bölgesi'nde mavi ekonomi alanında ekonomik kalkınmaya ve yeni istihdam olanakları yaratmaya yönelik teşvikler içermektedir. İşbirliğinin giderek daha da etkili olabilmesi için, KEİ üye devletlerinin, Avrupa Birliği (AB) politikaları ve bölgesel mekanizmalar arasında daha iyi koordinasyon sağlanabilmesi adına alınması gereken önlemleri, birlikte tanımlamaları gerekmektedir.